

ОУН заявила, що вона категорично виступає проти співробітництва з німцями, тим самим різко виступаючи проти участі українців у німецьких збройних силах.

Події на Східному фронті – поразка німецько-фашистських військ під Москвою, на Волзі, активізація бойових дій з боку радянських партизанських і диверсійних загонів і партійно-комсомольського підпілля у західноукраїнських землях і в Білорусії, репресивні заходи німецьких окупаційних властей проти націоналістичного підпілля (арешти, розстріли, спалення українських сіл, масовий вивіз населення на каторжні роботи до Німеччини) – усе це, як свідчать документи ОУН, зорієнтувало бандерівський провід на необхідність негайного створення масової збройної самооборони. Вона могла б сприяти встановленню в краї української державної влади, яка б могла оборонити ніким не захищене українське населення від ворогів. Збройна самооборона за задумом її організаторів сприяла б встановленню у краї української державної влади¹. Загони самооборони були попередниками Української Повстанської Армії (УПА), організатором якої виступила ОУН, що мала багаторічний досвід підпільної боротьби.

Днем утворення УПА вважається 14 жовтня 1942 р., хоч перші її загони почали діяти ще в лютому 1942 р.

Створення УПА було затверджено 17–23 лютого 1943 р. на III Конференції ОУН. Конференція проголосила тактику боротьби на два фронти – проти радянської влади і німців².

У численних відозвах і листівках писалося про програмні завдання УПА. В одній з них говорилося: “Політична боротьба українського народу за українську державу увійшла в нову фазу. Це зумовлено зростанням внутрішніх сил українського народу і зовнішньою політичною обстановкою”.

За свідченням останнього командира УПА полковника В. Кука, “Українська Повстанська Армія в дні своєї найбільшої сили налічувала близько півмільйона чоловік, якщо рахувати не лише вояків, але й усі допоміжні служби та структури”.

Історія не знала національно-визвольної війни подібного розмаху, тривалості й напруги в умовах величезної нерівності сил і повної відсутності будь-якої допомоги з боку зовнішнього світу³.

УПА була побудована та організована за принципом добровільності. Від добровольців вимагалось, щоб вступаючи до УПА приносили власну зброю, яку треба було здобувати виключно у ворога.

Командування УПА поступово організовувало адміністрацію і життя у селах районів, які воно контролювало. Кожне село одержувало точні інструкції про те, як захищатися від німецьких атак чи інших ворогів (спорудження барикад, огорожень, траншей, розвідка, швидка евакуація населення у ліси та ін.)

Було створено багато допоміжних служб, що працювали для УПА, зокрема організація Червоного Хреста, курси санітарок і хірургів, майстерні для пошиття одягу і взуття⁴.

Першим головою УПА був Д. Клячківський, а по його смерті керівництво УПА перебрав Роман Шухевич (“Тарас Чупринка”).

Збереглися матеріали, які розповідають про діяльність загонів УПА і на території нашого краю. У справі за № 57699 Держархіву СБУ м. Києва⁵ повідомляється, що восени 1943 р., в період активного наступу Червоної Армії, Київський окружний крайовий Провід ОУН ставить перед керівництвом БЦОПОУН ряд завдань. Одним з них був збір зброї для бойовиків УПА, щоб в необхідний момент виступити проти Червоної Армії з метою розбудови Самостійної Української держави.⁶

Збиранням зброї займався член БЦОПОУН Мартиненко Петро Павлович, який проживав в Узинському районі. В одному зі сховищ Узинського району він переховував кулемет та іншу зброю.

У вересні 1943 р. керівник БЦОПОУН А. Шевченко отримує наказ про формування на Білоцерківщині загонів УПА. Зв’язавшись з районними провідниками, він, в свою чергу, поставив перед ними завдання вербування та навчання людей для вступу до лав УПА. Через деякий час були підготовлені дві групи членів УПА. Одна з них, чисельністю до 100 чоловік, була відправлена, за словами А. Шевченка, на Волищину, де, очевидно, з’єдналася з волинськими повстанцями УПА. Керівництво цією групою взяв на себе націоналіст Шпак, який до того служив у німецькій поліції⁷.

Крім того був сформований ще один загін УПА чисельністю близько 130 чол., який також восени 1943 р. відійшов на Західну Україну.⁸

У центральному державному архіві вищих органів державної влади і державного управління України (ЦДАВО) та в архіві Служби безпеки України (СБУ) зберігається 6 номерів націоналістичного журналу “До зброї” за 1943 р. за видавництвом політичного відділу УПА. В одному з номерів журналу, датованому листопадом 1943 р., вміщені дані про діяльність УПА на території краю⁹.

У статті “Повстанці б’ють червоних бандитів” відзначається, що у “Коростенському, Андрушівському, Фастівському районах загони УПА розбили кілька більшовицьких відділів, здобули

¹ Дзвін. – 1993. – № 2. – С. 120.

² Історія України. Події. Факти. Дати. – К.: Зодіак-ЕКО, 1993. – С. 156.

³ Літопис УПА. Нова серія. Видання Головного командування УПА. – Київ-Торонто, 1995. – Т. I. – С. IX.

⁴ Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. – С. 383.

⁵ ДАСБУ. – Спр. 57699. – Т. X I.

⁶ Там само. – Т. X I (свідчення А. Шевченка).

⁷ Там само.

⁸ Там само.

⁹ Літопис УПА. Нова серія. – Т. I. – С. 93.